

Sveiko gyvenimo trukmė Lietuvoje

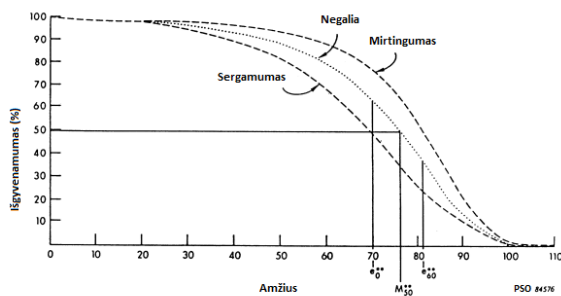
Kas yra sveiko gyvenimo trukmė?

Sveikų gyvenimo metų (toliau – SGM) rodiklis pirmiausiai buvo sukurtas siekiant nustatyti, ar ilgesnė tikėtina gyvenimo trukmė yra susijusi su ilgiau trunkančia gera (sergamumo mažėjimas) ar bloga (sergamumo didėjimas) žmogaus sveikata. Taigi SGM rodiklis dalija žmogaus gyvenimą į tam tikrus sveikatos etapus, šitaip prie gyvenimo kiekybės rodiklio pridedamas kokybės matas.

Kaip matuojamas ilgesnio gyvenimo efektas?

Bendras sveikatos etapų modelis (PSO, 1984) rodo skirtumą tarp gyvenimo, praleisto esant skirtingos būklės: bendras išgyvenamumas, išgyvenamumas be negalios ir išgyvenamumas be lėtinių ligų. Natūralu, kad tai yra susiję su gyvenimo (plotas po kreive „Mirtingumas“), gyvenimo be negalios (plotas po kreive „Negalia“) ir gyvenimo be lėtinių ligų trukmėmis (plotas po kreive „Sergamumas“).

Bendras sveikatos etapų modelis (PSO, 1984): moterų nustatyto mirtingumo, numatomo sergamumo ir negalios kreivės, JAV, 1980.

c_{50}^{**} ir c_{50}^{**} – Tikėtino savarankiško gyvenimo trukmė nuo gimimo ir 60m. amžiaus
 M_{50}^{**} – Tikėtinas amžius, iki kurio 50% moterų išgyvens be savarankiškumo netekimo

SGM rodiklis priklauso nuo sveikatos sąvokos, tad tikslios jo reikšmės įvairiuose šaltiniuose gali skirtis. Dažniausiai SGM yra nustatomas remiantis savo sveikatos vertinimu, kasdiene gyvenimo veikla bei sergamumu lėtinėmis ligomis.

Kaip lyginti sveiko gyvenimo trukmę?

SGM nepriklauso nuo populiacijos dydžio ir jos amžiaus struktūros, todėl rodiklį galima tiesiogiai lyginti tarp skirtingų populiacijos pogrupių, pavyzdžiui: pagal lytį, socioekonominį statusą, taip pat tarp Europos šalių (Robine ir kt., 2003).

SGM dažniausiai skaičiuojamas naudojant Sullivan metodą (Sullivan, 1971). Verta paminėti, kad lyginant SGM ir norint gauti teisingus rezultatus, būtina suvienodinti

naudojamus sveikatos vertinimo matavimus, kuriais remiamasi skaičiuojant SGM.

Atsižvelgiant į tai, Europos Sąjunga nusprendė įtraukti nedidelį sveikos gyvenimo trukmės rodiklių rinkinį į Europos bendrijos sveikatos rodiklių sąrašą (*angl. European Community Health Indicators (ECHI)*), pateikiant negalios (t.y. veiklos apribojimo), lėtinių ligų sergamumo ir savo sveikatos vertinimo rezultatus. Dėl to į Pajamų ir gyvenimo sąlygų statistinį tyrimą (*angl. Statistics on Income and Living Conditions (SILC)*) buvo įtrauktas Minimalus Europos sveikatos modulis (*angl. Minimum European Health Module (MEHM)*), susidedantis iš 3 pagrindinių šiuos aspektus apimančių klausimų, siekiant pagerinti SGM lyginimą tarp šalių*. Be to, 2004 m. gyvenimo trukmės be ilgalaikių veiklos apribojimų rodiklis (pavadintas **Sveiki gyvenimo metai** (*angl. Healthy Life Years (HLY)*)), buvo įtrauktas į struktūrinių rodiklių sąrašą, kuriais remiantis vertinami ES strateginiai tikslai (Lisabonos strategija).

Daugiau informacijos apie MESM, Europos apžvalgas ir SGM skaičiavimą bei paaiškinimą galima rasti www.eurohex.eu.

Koks šio pranešimo turinys?

Tai yra Europos sveikatos ir gyvenimo trukmės informacinės sistemos (*angl. Joint Action European Health and Life Expectancy Information System (EHLEIS)*) Lietuvai parengtas pranešimas. Kiekviename konkrečiai Europos šaliai skirtame pranešime pateikiama:

- Šalies ir 28 Europos Sąjungos valstybių (ES28) vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės (toliau – VGT) bei SGM rodikliai 65 m. amžiaus gyventojams. Pastarieji įverčiai apskaičiuoti remiantis SILC klausimo apie ilgalaikį veiklos apribojimą (dar žinomo kaip Bendros veiklos apribojimo rodiklio (*angl. Global Activity Limitation Indicator (GALI)*) rezultatais (2005–2015 metų duomenys). Reikia paminėti, kad 2008 m. buvo pakeista klausimo formulė.
- Veiklos apribojimas šalyje ir Europos Sąjungos šalyse (ES27) apskaičiuotas remiantis GALI indeksu pagal lytį ir amžiaus grupes.
- Valstybės gyventojų SGM rodiklis, kuriam apskaičiuoti naudoti papildomi sveikatos matai – sergamumas lėtinėmis ligomis ir savo sveikatos vertinimas (remiantis 2015 m. SILC duomenimis);

Nuorodos

Jagger C., Gillies C., Moscone F., Cambois E., Van Oyen H., Nusselder W., Robine J.-M., EHLEIS Team. Inequalities in healthy life years in the 25 countries of the European Union in 2005: a cross-national meta-regression analysis. *The Lancet*. 2008;**372(9656)** 2124-2131
Robine J.-M., Jagger C., Mathers C.D., Crimmins E.M., Suzman R.M., Eds. *Determining health expectancies*. Chichester UK: Wiley, 2003.
Sullivan D.F. *A single index of mortality and morbidity*. HSMHA Health Reports 1971;86:347-354.
World Health Organization. *The uses of epidemiology in the study of the elderly: Report of a WHO Scientific Group on the Epidemiology of Aging*. Geneva: WHO, 1984 (Technical Report Series 706).

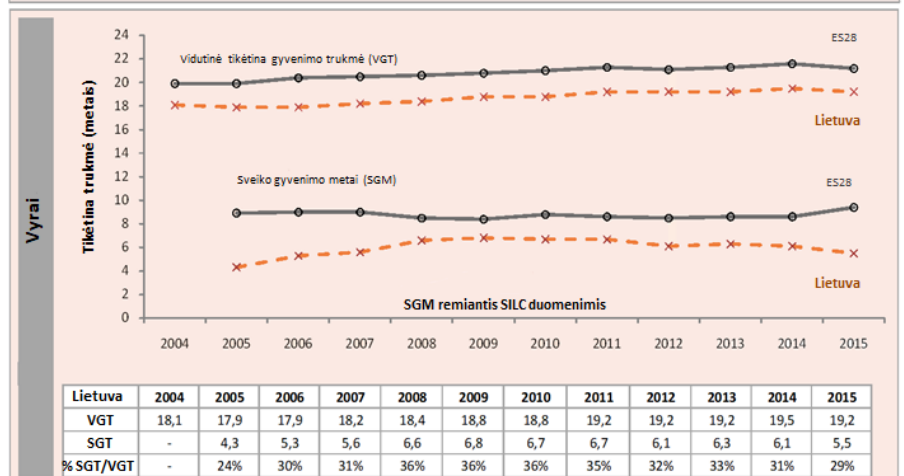
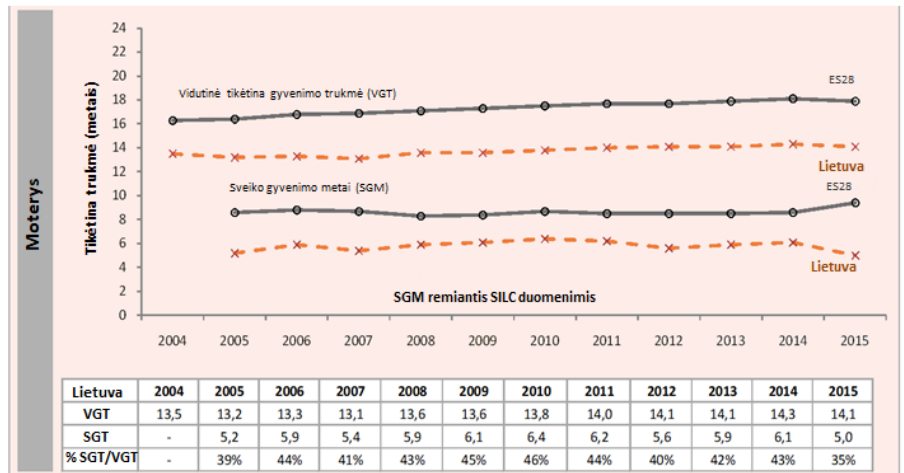
* * Naudojamų modulių vertimas iki 2008 m. kai kuriose šalyse nebuvo optimalus (Žr. Eurostat- ES sveikų gyvenimo metų darbo grupės pareiškimą dėl SILC duomenų kokybės). 2008 m. įvykdyti pakeitimai šiuo metu yra vertinami.

65 m. amžiaus Lietuvos ir Europos Sąjungos (ES28) gyventojų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė (VGT) ir sveiko gyvenimo metai (SGM), remiantis SILC (2005–2015) duomenimis

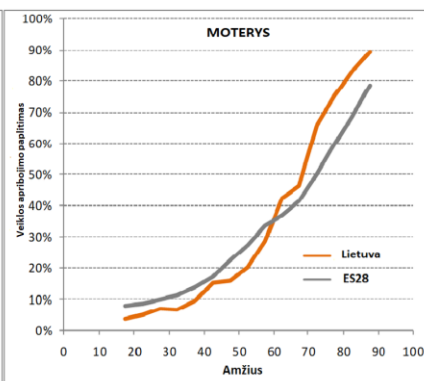
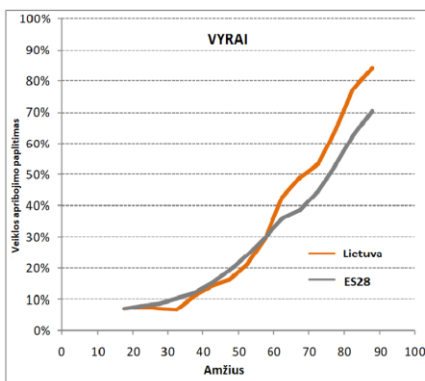
Pagrindiniai aspektai:

2004–2015 m. 65 m. amžiaus Lietuvos vyrų VGT pailgėjo 0,6, moterų – 1,1 metais. 2015 m. abiejų lyčių VGT buvo trumpesnė už ES28 šalių vidurkį, kai vyrų VGT atsiliko 3,8 m., moterų – 2,0 metais (ES28 VGT moterų vidurkis – 21,2 m., vyrų – 17,9 m.).

2005 m. pradėti skaičiuoti sveiko gyvenimo metai (remiantis SILC duomenimis) rodo, kad 2015 m. Lietuvos 65 m. amžiaus vyrai ir moterys galėjo tikėtis praleisti atitinkamai 35% ir 29% likusio tikėtino vidutinio gyvenimo be ilgalaikių veiklos apribojimų (vertinant savo sveikatą). 2015 m. Lietuvos vyrų SGM nuo bendro ES28 vidurkio atsiliko 4,4 metais, moterų – 3,9 m. (2015 m. ES28 vyrų ir moterų SGM vidurkis – 9,4 m.). Vyrų ir moterų SGM rodiklis 2015 m. sumažėjo. Reikia paminėti, kad Lietuvoje GALI klausimo formuluotė keitėsi keletą kartų – 2006 ir 2007 metais.

Veiklos apribojimo paplitimas Lietuvoje ir Europos Sąjungoje (ES28) pagal lytį ir amžiaus grupes, remiantis GALI klausimu (SILC 2013–2015 m. duomenys)

Europos Sąjungos gyventojų kasdienės veiklos apribojimai didėja kartu su amžiumi, moterys pastoviai patiria šiek tiek didesnius veiklos apribojimus nei vyrai. Palyginti su ES28 šalių vidurkio (2013–2015 m. duomenys) trajektorija pagal amžių, Lietuvoje veiklos apribojimai yra mažiau paplitę tarp vyrų iki 55 m. amžiaus ir moterų iki 60 m. amžiaus, tačiau tampa labiau paplitę nei ES28 šalyse viršijus šias amžiaus ribas.

Pateikti rezultatai turėtų būti vertinami atsargiai, nes stipriai skiriasi 2015 m. SILC tyrimo respondentų imtis (nuo 5859 asmenų Švedijoje iki 36602 Italijoje). 2015 m. SILC tyrimo Lietuvos imtis buvo sudaryta iš 5383 moterų ir 4400 vyrų, vyresnių nei 16 m. amžiaus.

65 m. amžiaus žmonių vidutinė tikėtina ir sveiko gyvenimo trukmės, remiantis aktyvumo apribojimu, lėtinių ligų sergamumu ir savo sveikatos vertinimu Lietuvoje (sveikatos duomenys iš 2015 SILC tyrimo)

65 m. amžiaus gyventojų tikėtina gyvenimo trukmė

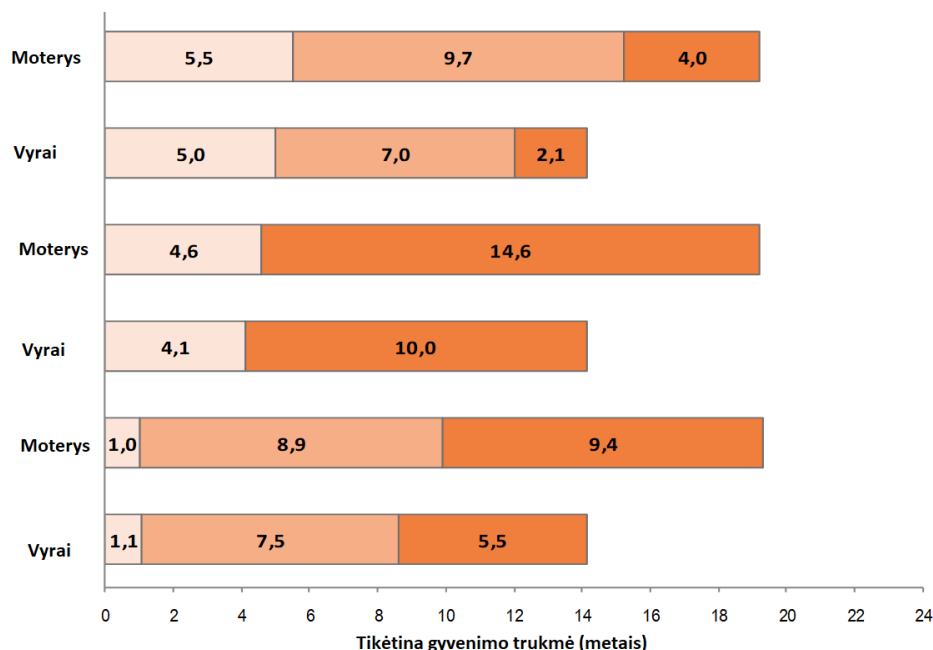
- Be veiklos apribojimų
- Su vidutiniu veiklos apribojimu
- Su sunkiu veiklos apribojimu

65 m. amžiaus gyventojų tikėtina gyvenimo trukmė

- Nesergant lėtinėmis ligomis
- Sergant lėtinėmis ligomis

65 m. amžiaus gyventojų tikėtina gyvenimo trukmė

- Labai gerai ar gerai vertinant savo sveikatą
- Vidutiniškai vertinant savo sveikatą
- Blogai ar labai blogai vertinant savo sveikatą

Pagrindiniai aspektai:

2015 m. Lietuvos 65 m. amžiaus moterų VGT buvo 19,2 m., vyrų – 14,1 m.

Remiantis SILC, 2015 m. 65 m. amžiaus moterys praleido 5,5 m. (29 % jų likusio gyvenimo) be jokių veiklos apribojimų, atitinkančių SGM, 9,7 m. (50 % likusio gyvenimo) – su vidutinio sunkumo veiklos apribojimais ir 4,0 m. (21 %) su sunkiais veiklos apribojimais.*

To paties amžiaus vyrai praleido 5,0 m. (35 % jų likusio gyvenimo) be jokių veiklos apribojimų, 7,0 m. (50 %), su vidutinio sunkumo veiklos apribojimais ir 2,1 m. (15 %) su sunkiais veiklos apribojimais.*

Nors moterys, palyginti su vyrais, ilgesnį laiką gyveno be negalios, tačiau jos didesnę gyvenimo dalį praleido turint sveikatos sutrikimų ir tikėtina, kad pastarieji sutrikimai buvo sunkaus pobūdžio.

Pateikti rezultatai turėtų būti vertinami atsargiai, nes į skaičiavimus neįtraukti asmenys, gyvenantys slaugos ar panašaus pobūdžio namuose.

* Dėl apvalinimo metų suma gali nesutapti su VGT

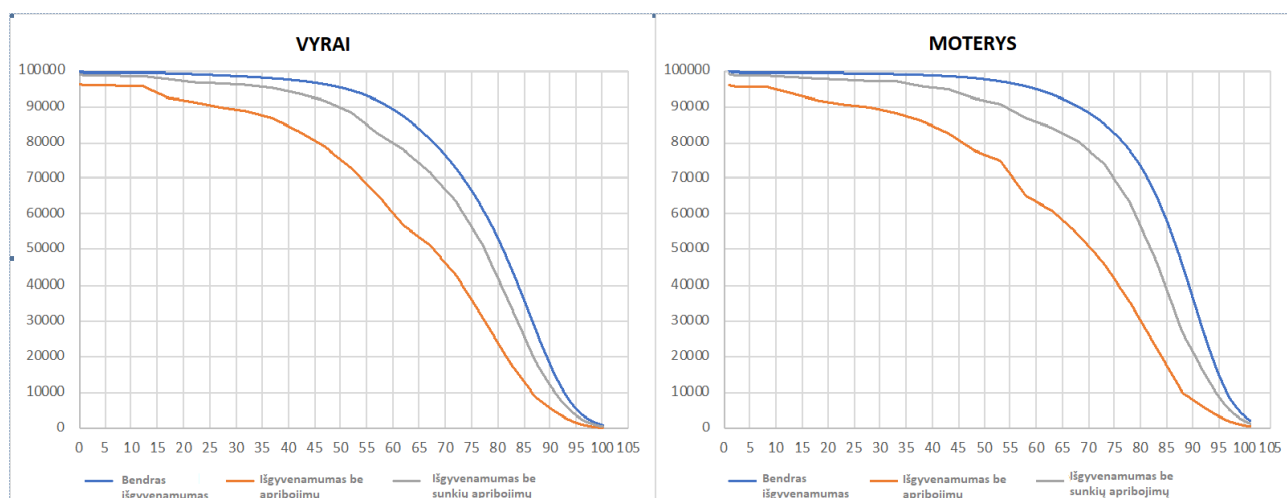
Sveiko gyvenimo trukmės publikacijos ir ataskaitos Lietuvoje

- Jagger C., Gillies C., Mascone F., Cambois E., Van Oyen H., Nusselder W.J., Robine J.-M., EHLEIS team. Inequalities in healthy life years in the 25 countries of the European Union in 2005: a cross-national meta-regression analysis. *The Lancet*. 2008; 372(9656):2124-2131.
- Jagger C., Robine J.-M., Van Oyen H., Cambois E. *Life expectancy with chronic morbidity*. In: European Commission, editor. *Major and chronic diseases - report 2007*. Luxembourg: European Communities; 2008. p. 291-304.
- Jagger C., 1 McKee M., 2 Christensen K., 3 Lagiewka K., 4 Nusselder W., 5 Van Oyen H., 6 Cambois E., 7 Jeune B., 8 and Robine JM. Mind the gap—reaching the European target of a 2-year increase in healthy life years in the next decade. *Eur J Public Health*. 2013 Oct; 23(5): 829–833.
- Lagiewka K. European innovation partnership on active and healthy ageing: triggers of setting the headline target of 2 additional healthy life years at birth at EU average by 2020. *Arch Public Health*. 2012 Oct 22;70(1):23. doi: 10.1186/0778-7367-70-23.
- Robine JM. The relationship between longevity and healthy life. *Quality in ageing: policy, practice and research* 06/2009; 10(2):5-14.
- Robine JM1, Cambois E, Nusselder W, Jeune B, Oyen HV, Jagger C; JA: EHLEIS team. The joint action on healthy life years (JA: EHLEIS). *Arch Public Health*. 2013 Feb 4;71(1):2. doi: 10.1186/0778-7367-71-2.
- Kalėdienė R., Petrauskienė J. Healthy life expectancy - an important indicator for health policy development in Lithuania. *Medicina (Kaunas)*. 2004; 40(6):582-588.
- Petrauskienė J., Ambrozaitienė D., Kalėdienė R., Starkuvienė S. Assessment of disability-free life expectancy in Lithuania. *Medicina (Kaunas)*. 2010; 46(10):707-711.
- Našlėnė Ž., Gurevičius R. Vidutinė tikėtina suaugusiųjų gyvenimo trukmė be negalios Lietuvoje 2012–2014 m. Visuomenės sveikata. 2016 ; 3(74) :24-31.
- Našlėnė Ž., Gurevičius R. Suaugusiųjų sveiko gyvenimo trukmė Lietuvoje 2012–2014 m. Visuomenės sveikata. 2016 ; 4(75) :31-37.
- Našlėnė Ž., Gurevičius R. Suaugusiųjų sveiko gyvenimo trukmės ir gyvenimo be negalios trukmės rodiklių palyginimas Lietuvoje 2012–2014 m. Visuomenės sveikata. 2017 ; 1(76) :44-50.

Bendro sveikatos etapų modelio vertinimas ES 2015 m.

Atsižvelgiant į esminius SILC tyrimo duomenis, kuriuos Eurostatas surinko iš valstybių narių, galime įvertinti daugiau nei prieš 30 metų Pasaulio sveikatos organizacijos pasiūlytą Bendrą sveikatos etapų modelį (žr. aprašymą straipsnio pradžioje). Naudojantis šiuo modeliu, buvo išskirtos tris skirtingos išgyvenamumo kreivės: bendras išgyvenamumas, kuris priklauso tik nuo 2015 m. mirtingumo sąlygų; išgyvenamumas be lengvų veiklos apribojimų, priklausomas nuo mirtingumo ir neįgalumo sąlygų, nustatytų 2015 m. ir išgyvenamumas be sunkių veiklos apribojimų. Paveiksle mėlyna spalva vaizduojama bendra vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė (VGT), pilka spalva – VGT be veiklos apribojimų, - žinoma kaip **Sveiko gyvenimo trukmė (SGT)**, ir VGT be sunkių veiklos apribojimų, žymima raudonos spalvos kreive. Tarp raudonos – mėlynos spalvos kreivių bei pilkos – mėlynos spalvos kreivių yra atitinkamai VGT su veiklos apribojimais ir VGT su sunkiais veiklos apribojimais.

Bendras išgyvenamumas, išgyvenamumas be veiklos apribojimų ir išgyvenamumas be sunkių veiklos apribojimų, priklausomai nuo sveikatos ir mirtingumo sąlygų 2015 m. ES28, pagal lytį

Šaltinis: EHLEIS, www.eurohex.eu

Pagrindiniai aspektai:

2015 m. ES28 vyrų VGT siekė 77,9 metus, moterų – 83,3 metus.

2015 m. ES28 vyrų VGT be veiklos apribojimų, žinoma kaip Sveiko gyvenimo trukmė (SGT), siekė 62,6 metus, moterų – 63,3 metus.

Vyrų VGT be sunkių veiklos apribojimų siekė 72,9 metus, moterų – 76,4 metus.

Moterų VGT intervalas sumažėjo nuo 5,4 metų bendrojoje VGT iki 3,5 metų VGT be sunkių veiklos apribojimų bei 0,7 metais sutrumpėjo Sveiko gyvenimo trukmė (SGT).

2015 m. vyrų VGT be veiklos apribojimų dalis nuo VGT buvo didesnė nei moterų, atitinkamai 80,4% ir 76,0%.

BRIDGE-Health (angl. *Bridging Information and Data Generation for Evidence-based Health Policy and Research*)

Europos sveikatos ir tikėtinos gyvenimo trukmės informacinė sistema (angl. *The European Health and Life Expectancy Information System, EHLEIS*) yra **BRIDGE-Health** (angl. *Bridging Information and Data Generation for Evidence-based Health Policy and Research*, www.bridge-health.eu) projekto, siekiančio sukurti vieningą ES sveikatos informacinę sistemą ES Sveikatos 2014–2020 metų programos kontekste, dalis.

